

Jan Otto Andersson (red):

Nordic Studies on Intra-Industry Trade

Det faktum att en betydande export och import av likartade produkter förekommer i de nordiska ländernas varuutbyte med omvärlden och att detta fenomen alltmer kommit att prägla dessa länders utrikeshandel är utgångspunkten för boken *Nordic Studies on Intra-Industry Trade* (Åbo akademis forlag). Boken är huvudsakligen empiriskt orienterad. Den är en samlingsvolym bestående av sju artiklar som tidigare har presenterats av bokens nio författare på det andra Knoelingersymposiet som hölls 1986 vid det svenska universitetet i Åbo. Artiklarna är väl sammanhållna kring den huvudfråga som tas upp till behandling, nämligen att beskriva och förklara denna inomindustriella handel.

Boken inleds med en pedagogisk skreven litteraturöversikt av David Greenaway och Chris Milner. Trots det snabbt växande antal teoretiska och empiriska arbeten om den inomindustriella handeln som publicerats under senare tid finns enligt de bägge författarna många frågor som ännu inte tillfredsställande besvarats. Detta gäller bland annat den roll som intermediära varor och stora multinationella flerproduktsföretag spelar för omfattningen av denna typ av handel. Ej heller synes man på ett tillfredsställande sätt ha lyckats med att definiera och mäta sådana viktiga begrepp som industri, produktionsteknologi och produktdifferentiering. Litteraturöversikten är mycket välgjord. Den sammanfattar på ett klargörande sätt de väsentligaste bidragen från den hittillsvarande forskningen om den intra-industriella handeln. Läsarna delges också en rad insiktsfulla kommentarer om vad som ytterligare skulle behöva göras för att bredda och fördjupa kunskaperna inom detta område.

Lennart Petersson anlägger ett historiskt tidsperspektiv då han granskar Sveriges utrikeshandel. Här för utnyttjas data som omfattar perioden 1871–1980. Den centrala tesen i hans studie är att föränd-

ringarna av den svenska intra-industriella handeln starkt formats av den gradvisa industrialisering som Sverige har genomgått under denna tid. Petersson visar prov på idérikedom och en betydande faktakännedom om viktiga faser i industrialiseringsprocessen. Det långa tidsperspektivet gör att han på basis av prediktioner från produktcykelteorin kan teoretiskt underbygga sin argumentation för hur denna process i samband med tillkomst av nya produkter, ökande grad av mekanisering i tillverkningen av existerande produkter etc påverkat den svenska handelsinriktning.

I likhet med Petersson använder Jan Fagerberg ett dynamiskt betraktelsesätt och produktcykelteoretiska resonemang för sin analys av de nordiska ländernas handelsutveckling. Fagerberg finner stöd i sitt datamaterial för två viktiga slutsatser. För det första har Norden kunnat stärka konkurrenskraften och minska sitt importberoende gentemot OECD-länderna mellan åren 1965 och 1983. För det andra har Nordens intra-industriella handel befrämjats av att många icke-OECD-länder samtidigt blivit mer konkurrenskraftiga i förhållande till Norden inom industrier som karaktäriseras av masstillverkning, av mindre forskningsintensiva och högteknologiintensiva produkter.

Nordens konkurrenskraft ägnas särskilt uppmärksamhet i Eva Christina Horwitz bidrag till boken. Genom att studera hur de nordiska ländernas export fördelas på olika produktgrupper och grupper av mottagarländer avslöjas en del intressanta förhållanden. Hon finner att de nordiska exportörerna under perioden 1979-1984 har påtagligt förlorat marknadsandelar på grund av att både den produktmässiga och geografiska sammansättningen av deras försäljning till omvärlden ändrats i ogynnsam riktning. Men om man konstanthåller för dessa omstruktureringseffekter och beräknar, som Horwitz har gjort, konkurrenskraften mätt med exportandelar som skulle ha gällt vid oförändrad produkt- och regionsammansättning blir bilden avsevärt ljusare för Nordens vidkommande. Samtliga nordiska länder har då kunnat stärka sin konkurrenskraft vad gäller den totala ekspor-

ten. Bäst har Finland och Norge hävdat sig medan utvecklingen varit mindre fördelaktig för Sverige och Danmark.

I artiklarna av Lars Lundberg, Par Hansson och Jan Otto Andersson drivs den empiriska analysen längre i så måtto att de presenterar beräkningsresultat som blir föremål för statistisk testning och kontroll. Av Lundberg-Hanssons ekonomiska tvärsnittsstudie om den svenska utrikeshandeln framgår att befolkningsstorlek och geografiskt avstånd har en signifikant inverkan på handelsmönstret. Detta är som författarna själva påpekar ett icke särskilt oväntat resultat. De får vidare statistiskt stöd för Burenstam Linders tes att större likhet i efterfrågesammansättning mellan olika länder stimulerar ländernas intra-industriella handel.

Däremot kan inte faktorproportions-teorin empiriskt verifieras. Det synes dock knappast troligt att skillnader i relativ faktortillgång i jämförelse med andra länder skulle sakna betydelse för den svenska handelsstrukturen. Snarare torde detta resultat vara uttryck för de ofullkomligheter och brister som vidlåder den internationella industri- och handelsstatistiken då det gäller att fastställa inflytandet av faktorproportionsrelaterade kostnadsskillnader. Förtjänsterna hos Lundberg-Hanssons undersökning ligger främst på det metodologiska planet. Den empiriska analysen är omsorgsfullt genomförd och deras ekonomiska modell är på ett föredömligt sätt logiskt uppbyggd utifrån de givna teoretiska premiserna och de inledningsvis formulerade hypoteserna.

För att kvantitativt bestämma betydelsen av ekonomisk integration för den intra-industriella specialiseringen av handelsutbytet använder Andersson en för detta ändamål speciellt vald estimationsmetod, den s k LISREL-metoden. Avsikten därmed är att statistiskt pröva alternativa hypoteser beträffande de sätt som graden av integration kan tänkas påverka handelsinriktning. Länder med från början likartade produktionsförutsättningar kan väntas ha starkare incitament att vidta åtgärder som undanröjer handelshinder och underlättar rörelser av kapital och arbete mellan länderna. Att va-

let av estimationsmetod är betydelsefullt tycks Anderssons beräkningar avseende Norden, EFTA- och EEC-stater under åren 1965, 1973 och 1980 ge belägg för. Kalkylresultaten visar att inverkan av ekonomisk samordning på tillväxten av intra-industriellt handelsutbyte är betydligt svagare än vad som framkommit i tidigare studier där man kvantifierat integrationseffekter på grundval av vanlig regressionsanalys. Vad man kan fråga sig är varför inte samma slutsats skulle ha nåtts om man istället använt gängse metoder för skattning av simultana regressions samband.

Rune Stenkula analyserar konsekvenser för inriktningen av världshandeln av produktdifferentiering. Ett antal påståenden formuleras och bevisas med hjälp av en spelteoretisk modellansats. Hans viktigaste bidrag är att han i jämförelse med sina förebilder vidgar analysen till att gälla utsagor om konsekvenser som samtidigt följer av såväl vertikal som horisontell produktdifferentiering. Framställningen är inte lätt att begripa för en läsare som inte är insatt i de starkt stiliserade modellkonstruktioner som han använder. För att kunna bilda sig en bestämd uppfattning om värdet av de utförda bevisen hade det enligt min mening behövts en mycket mer ingående diskussion om både de antaganden som görs och innebörden av formelresultaten.

Avslutningsvis kan konstateras att det intryck man får av boken är klart positivt. Artiklarna i den kompletterar varandra väl. De ger en rikhaltig beskrivning av olika teorier och empiriska analysmetoder och innehåller en mängd tänkvärda synpunkter på drivkrafterna bakom utrikeshandeln. För den som är intresserad av de nordiska ländernas handel erbjuder boken också ny och intressant information om dessa länders produktionsförutsättningar och industriella förhållanden.

Docent *GÖRAN ERIKSSON*
Nationalekonomiska institutionen
Stockholms universitet